

wpływ obowiązywania układu ratalnego na prawo do zasiłku chorobowego z ubezpieczenia wypadkowego w kontekście ustalenia „stanu zadłużenia w dniu wypadku” i biegu terminu przedawnienia – Sędzia Sądu Rejonowego w Toruniu Andrzej Kurzych

wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2019 r., III UK 204/17

- 1) Przesłankę „stanu zadłużenia w dniu wypadku” z art. 6 ust. 2 ustawy wypadkowej, pozbawiającą prawa do świadczenia, należy oceniać *ex post* - z perspektywy wywiązania się dłużnika z decyzji warunkowej (art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej) lub postanowień układu ratalnego, co stanowi ostatnią okoliczność niezbędną do ustalenia prawa do tych świadczeń (art. 6 ust. 4 ustawy wypadkowej).
- 2) Roszczenie o wypłatę świadczenia z ubezpieczenia wypadkowego nie wygasa (z powodu przedawnienia), gdy dłużnik w dniu wypadku jest związany decyzją warunkową z art. 1 ust. 8 ustawy z dnia 9 listopada z 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność lub układem ratalnym albo gdy zawrze taki układ w terminie 6 miesięcy od dnia wypadku (art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych).

Najważniejsze fragmenty uzasadnienia wyroku

W dniu 21 kwietnia 2016 r., odwołujący się uległ wypadkowi podczas prowadzenia działalności gospodarczej w rozumieniu art. 3 ust. 3 pkt 8 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych i od 21 kwietnia 2016 r. do 10 października 2016 r. był nieprzerwanie niezdolny do pracy z powodu choroby.

Na dzień 6 maja 2013 r. odwołujący się z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych posiadał wobec organu rentowego zadłużenie (wraz z należnymi odsetkami za zwłokę) w wysokości 26.695,93 zł. W dniu 13 stycznia 2015 r. odwołujący się wystąpił do organu rentowego z wnioskiem o umorzenie nieopłaconych składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe oraz wypadkowe z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności na podstawie ustawy z dnia 9 listopada z 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (ustawa abolicyjna).

W dniu 29 stycznia 2016 r. organ rentowy oraz odwołujący się zawarli umowę o rozłożeniu na raty należności z tytułu składek w ogólnej wysokości 10.262,37 zł. Następnie decyzją z dnia 8 marca 2016 r. ZUS określił warunki umorzenia należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne w łącznej kwocie 24.463,19 zł i Fundusz Pracy w kwocie 1.942,17 zł. Decyzja uprawomocniła się w dniu 25 kwietnia 2016 r. W pkt II tej decyzji wskazano, że warunkiem umorzenia wskazanych zaległości jest spłata należności niepodlegających umorzeniu, w tym należności z tytułu składek bieżących. Termin do opłacenia należności niepodlegających umorzeniu upływał w dniu 25 kwietnia 2017 r.

Czterema decyzjami ZUS odmówił ubezpieczonemu prawa do zasiłku chorobowego z ubezpieczenia wypadkowego za łączny okres od 1 lipca 2016 r. do 10 października 2016 r., z uwagi na to, że zadłużenie z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne na dzień wypadku, to jest 21 kwietnia 2016 r., przekraczało 6,60 zł i że zaległość ta nie została uregulowana.

Stanowisko Sądu Rejonowego

Wyrokiem z dnia 26 stycznia 2017 r. zmienił zaskarżone decyzje i przyznał odwołującemu się prawo do zasiłku chorobowego z ubezpieczenia wypadkowego za okres od 21 kwietnia 2016 r.

do 10 października 2016 r. Sąd uznał, że na dzień wypadku, tj. 21 kwietnia 2016 r., odwołujący się nie posiadał żadnych zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia, bowiem istniejące zadłużenie zostało objęte zarówno umową o rozłożenia na raty należności z tytułu składek, jak i decyzją z dnia 8 marca 2016 r. o warunkowym umorzeniu należności, a termin spłaty zadłużenia niepodlegającego abolicji upływa dopiero w dniu 25 kwietnia 2017 r. i od tego dnia zaczyna się bieg 6 - miesięcznego terminu do uregulowania zaległości wynikający z art. 6 ust. 3 ustawy wypadkowej.

Stanowisko Sądu Okręgowego

Wyrokiem z 7 czerwca 2017 r. SO oddalił apelację organu rentowego, dzieląc ustalenia faktyczne i co do zasady argumentację prawną Sądu Rejonowego. Sąd wskazał, że stosownie do art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych do należności z tytułu składek stosuje się odpowiednio art. 59 § 1 pkt 1 i 8 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa. W myśl art. 59 ust. 1 tejże ustawy zobowiązanie podatkowe wygasa w całości lub w części wskutek między innymi zapłaty i umorzenia. W ocenie Sądu Okręgowego, umorzenie należności składkowych oraz zawarcie układu ratalnego w przedmiocie spłaty zaległości składkowych mieszczą się w pojęciu „uregulowane”, jakim posługuje się art. 6 ust. 3 ustawy wypadkowej. Dlatego też Sąd Rejonowy słusznie przyjął, że na dzień 21 kwietnia 2016 r. odwołujący się nie miał żadnych wymagalnych na ten dzień zaległości z tytułu należności składkowych powyżej 6,60 zł w szczególności że nie można mu zarzucić niewywiązywania się z umowy zawartej z organem rentowym.

Stanowisko Sądu Najwyższego

W świetle art. 6 ust. 2 ustawy wypadkowej oczywiste jest, że nie stanowi stanu zadłużenia (na dzień wypadku) zobowiązanie składkowe, które wygasło na skutek umorzenia w oparciu o przepisy ustawy abolicyjnej albo przez zapłatę w ramach układu ratalnego jeszcze przed dniem wypadku. W takim przypadku nie ma zastosowania 3 ustawy wypadkowej, co wynika z art. 59 § 1 pkt 1 Ordynacji podatkowej, stosowanego do należności składkowych na mocy art. 31 ustawy systemowej.

Jednakże na skutek wydania decyzji w oparciu o art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej nie dochodzi do umorzenia należności podlegających, w myśl przepisów tej ustawy, umorzeniu. Należności te ulegają dopiero umorzeniu na podstawie decyzji, o której mowa w art. 1 ust. 13 pkt 1 ustawy abolicyjnej. Zatem dopóty dopóki nie zostanie wydana decyzja o umorzeniu należności, zaległości składkowe określone w decyzji warunkowej (art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej) jako podlegające umorzeniu nie wygasają. Także zawarcie układu ratalnego (w ramach postępowania abolicyjnego, ale także i w każdym innym przypadku) nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania objętego tym układem. W związku z tym, jeżeli zadłużenie z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne istniejące w dniu wypadku obejmuje należności objęte postępowaniem abolicyjnym, ale jeszcze nieumorzone, zachodzi stan zadłużenia z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu art. 6 ust. 2 ustawy wypadkowej, podobnie jak w przypadku niepokrycia (w ramach układu ratalnego) wpłatami należności wymagalnych na dzień wypadku.

W prawie ubezpieczeń społecznych występuje reguła, że uprzednio odmówiona ochrona ubezpieczeniowa powinna być przywrócona po spłacie zadłużenia składkowego. Nie pozwala ona na zatrzymanie się wyłącznie na wykładni językowej art. ust. 3 ustawy wypadkowej. Uwzględnienie tej reguły przy dekodowaniu pojęcia "uregulowanie zadłużenia" prowadzi do niepojmowania go wąsko jako wyłącznie spłaty zadłużenia (wygaśnięcia zobowiązania), ale także jako czynności przewidzianej w przepisach prawa ubezpieczeń społecznych zmierzającej bezpośrednio do spłaty zadłużenia. Uregulowaniem zadłużenia

będzie zatem również ustalenie w układzie ratalnym harmonogramu spłat zaległości składkowych (art. 29 ust. 1 ustawy systemowej).

Oznacza to, że roszczenie o wypłatę świadczenia nie wygasa (z powodu przedawnienia), gdy dłużnik w dniu wypadku jest związany układem ratalnym albo gdy zawrze taki układ w terminie 6 miesięcy od dnia wypadku. Podobnie traktować należy wszczęcie postępowania abolicyjnego (na podstawie ustawy o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność) zmierzającego do wygaśnięcia zobowiązania z tytułu składek podlegających umorzeniu i zapłaty zobowiązania z tytułu składek niepodlegających umorzeniu. Wobec tego przesłankę „stanu zadłużenia w dniu wypadku” z art. 6 ust. 2 ustawy wypadkowej, pozbawiającą prawa do świadczenia, należy oceniać ex post - z perspektywy wywiązania się dłużnika z decyzji warunkowej (art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej) lub postanowień układu ratalnego, co stanowi ostatnią okoliczność niezbędną do ustalenia prawa do tych świadczeń (art. 6 ust. 4 ustawy wypadkowej). Oznacza to prawo do zasiłku chorobowego z ubezpieczenia wypadkowego po wydaniu pozytywnej decyzji, o której mowa w art. 1 ust. 13 pkt 1 ustawy abolicyjnej lub po wywiązaniu się z układu ratalnego, choćby minęło więcej niż 6 miesięcy od dnia wypadku.

Orzeczenia powiązane (odmienne stanowiska)

wyrok SN z 6.1.2009 r., II UK 118/08, OSNP Nr 13-14/2010, poz. 168

wyrok SN z 17.1.2019 r., III UK 204/17, OSNP Nr 12/2019, poz. 144

postanowienie SN z 2.6.2020 r., II UK 126/19, LEX nr 3207626.

Przepisy

art. 6 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 2019 r., poz. 1205 ze zm.)

ust. 2. Osobom:

1) prowadzącym pozarolniczą działalność i osobom z nimi współpracującym,

2) duchownym będącym płatnikami składek na własne ubezpieczenia

oraz członkom ich rodzin świadczenia, o których mowa w ust. 1, nie przysługują w razie wystąpienia w dniu wypadku lub w dniu złożenia wniosku o przyznanie świadczeń z tytułu choroby zawodowej zadłużenia z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne na kwotę przekraczającą 1% minimalnego wynagrodzenia za pracę, określonego w odrębnych przepisach do czasu spłaty całości zadłużenia, z zastrzeżeniem art. 47 ust. 3.

ust. 3. Prawo do świadczeń, o których mowa w ust. 1 pkt 1, 2, 4, 5 i 11, przedawnia się, jeżeli zadłużenie, o którym mowa w ust. 2, nie zostanie uregulowane w ciągu 6 miesięcy od dnia wypadku lub od dnia złożenia wniosku o przyznanie tych świadczeń z tytułu choroby zawodowej.

art. 59 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 1540 ze zm.) w zw. z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2021 r., poz. 423 ze zm.),

Zobowiązanie podatkowe wygasa w całości lub w części wskutek:

1) zapłaty;

2) pobrania podatku przez płatnika lub inkasenta;

3) potrącenia;

4) zaliczenia nadpłaty lub zaliczenia zwrotu podatku;

5) zaniechania poboru;

6) przeniesienia własności rzeczy lub praw majątkowych;

- 7) przejęcia własności nieruchomości lub prawa majątkowego w postępowaniu egzekucyjnym;
- 8) umorzenia zaległości;
- 9) przedawnienia;
- 10) zwolnienia z obowiązku zapłaty na podstawie art. 14m;
- 11) nabycia spadku w całości przez Skarb Państwa albo jednostkę samorządu terytorialnego stwierdzonego przez prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku - ze skutkiem na dzień otwarcia spadku.

art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2021 r., poz. 423 ze zm.)

Ze względów gospodarczych lub innych przyczyn zasługujących na uwzględnienie Zakład może na wniosek dłużnika odroczyć termin płatności należności z tytułu składek oraz rozłożyć należność na raty, uwzględniając możliwości płatnicze dłużnika oraz stan finansów ubezpieczeń społecznych.

Art. 2a ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. z 2021 r., poz. 1133 ze zm.)

ust. 1. Świadczenia, o których mowa w art. 2 pkt 1, 2, 5 i 6, nie przysługują osobom prowadzącym pozarolniczą działalność i osobom z nimi współpracującym, osobom współpracującym z osobami fizycznymi, o których mowa w art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r. poz. 162), duchownym będącym płatnikami składek na własne ubezpieczenia, w razie wystąpienia w dniu powstania prawa do świadczenia zadłużenia z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne na kwotę przekraczającą 1% minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalonego na podstawie odrębnych przepisów, do czasu spłaty całości zadłużenia.

ust. 2. Prawo do świadczeń, o których mowa w art. 2 pkt 1, 2, 5 i 6, przedawnia się, jeżeli zadłużenie, o którym mowa w ust. 1, nie zostanie uregulowane w ciągu 6 miesięcy od dnia powstania prawa do świadczenia.

Główne problemy

1. spłata zadłużenia składkowego a jego uregulowanie – różnice pojęciowe,
2. wpływ układu ratalnego na bieg terminu przedawnienia,
3. wnioskowanie *per analogiam* z przepisów ustawy systemowej dotyczących przedawnienia składek